Vlaams Parlement

vergadering **C208 – OND23**
zittingsjaar 2010-2011

Handelingen

Commissievergadering

Commissie voor Onderwijs en Gelijke Kansen

van 26 april 2011

INHOUD

Vraag om uitleg van de heer Paul Delva tot de heer Pascal Smet, Vlaams minister van Onderwijs, Jeugd, Gelijke Kansen en Brussel, over de algemene invoering van een tweejarige master
- 1633 (2010-2011) 3

Vraag om uitleg van de heer Veli Yüksel tot de heer Pascal Smet, Vlaams minister van Onderwijs, Jeugd, Gelijke Kansen en Brussel, over de gewettigde afwezigheid op school voor de beleving van feestdagen die verbonden zijn aan de door de Grondwet erkende levensbeschouwelijke overtuiging van leerlingen
- 1729 (2010-2011) 6

Vraag om uitleg van mevrouw Mia De Vits tot de heer Geert Bourgeois, viceminister-president van de Vlaamse Regering, Vlaams minister van Bestuurszaken, Binnenlands Bestuur, Inburgering, Toerisme en Vlaamse Rand, en tot de heer Pascal Smet, Vlaams minister van Onderwijs, Jeugd, Gelijke Kansen en Brussel, over de instroom van Brusselse leerlingen in scholen in de Rand
- 1734 (2010-2011) 9

Vraag om uitleg van mevrouw Vera Celis tot de heer Pascal Smet, Vlaams minister van Onderwijs, Jeugd, Gelijke Kansen en Brussel, over het webgedrag en de kritische zin van Vlaamse jongeren
- 1757 (2010-2011) 14

Vraag om uitleg van de heer Willy Segers tot de heer Pascal Smet, Vlaams minister van Onderwijs, Jeugd, Gelijke Kansen en Brussel, over de premie voor leerkrachten in het Nederlandstalig onderwijs in Brussel
- 1776 (2010-2011) 17

■

Voorzitter: de heer Boudewijn Bouckaert

Vraag om uitleg van de heer Paul Delva tot de heer Pascal Smet, Vlaams minister van Onderwijs, Jeugd, Gelijke Kansen en Brussel, over de algemene invoering van een tweejarige master
- 1633 (2010-2011)

De voorzitter: De heer Delva heeft het woord.

De heer Paul Delva: Minister, enige tijd geleden publiceerde het Departement Onderwijs en Vorming naar jaarlijkse gewoonte het arbeidsmarktrapport voor het basis- en het secundair onderwijs. Een van de aspecten die ik van nabij opvolg, is het opleidingsniveau van de leerkrachten in het secundair onderwijs.

Het rapport stelde dat het belangrijk is dat er voldoende masters aan de slag zijn in het secundair onderwijs. Dat hebt u zelf al een paar keer bevestigd, onder andere naar aanleiding van een plenair debat enkele maanden geleden. Maar het rapport stelde ook dat de vrees bestaat dat de instroom van masters op de arbeidsmarkt niet constant zal blijven. Momenteel zien we een stijging van die doorstroming, maar die trend dreigt teniet te worden gedaan door de daling van het aantal inschrijvingen in de lerarenopleiding.

Ik citeer kort uit het arbeidsmarktrapport: “Het aantal interim-leerkrachten met een vereist bekwaamheidsbewijs is laag in de derde graad, de graad waarin de vakinhouden het meest diepgaand en gespecialiseerd zijn. Dit wijst duidelijk op een tekort aan masters die opgeleid zijn in het te onderwijzen vak.” Die tekorten bestaan voor bepaalde vakken waarschijnlijk niet, maar globaal genomen zijn ze er wel.

De Vlaamse universiteiten hebben geprobeerd om dit vraagstuk in één beweging op te lossen. Het heeft meerdere facetten. Er is enerzijds de discussie over de verlaagde studentenaantallen van de specifieke lerarenopleidingen, waarschijnlijk door de hervorming van de lerarenopleiding. Er is anderzijds de discussie over de studieomvang van de masteropleidingen. Vooral in de humane en sociale wetenschappen bedraagt die studieomvang vandaag veelal 60 studiepunten. De universiteiten argumenteren dat dit te weinig zou zijn om de vereiste vakinhouden en mogelijkheden tot specialisatie in onder te brengen.

Daarom pleitte de Vlaamse Interuniversitaire Raad (VLIR) enkele maanden geleden voor een veralgemeende invoering van masters van 120 studiepunten. Dat is toch een opmerkelijke standpuntinname van de VLIR. In die opleidingen zou er ook een afstudeerrichting of een professioneel traject lerarenopleiding van 60 studiepunten kunnen worden ingericht. Zo zou de specifieke lerarenopleiding niet meer boven op de uitgebreide basisopleiding worden geplaatst, maar geïntegreerd in de tweejarige master van 120 studiepunten.

Met dat standpunt trachten de universiteiten een oplossing te bieden voor de omvang van de specifieke lerarenopleiding van 60 studiepunten en een anomalie in het Structuurdecreet, in artikel 63ter, die kan zorgen voor een ondemocratische situatie. Bij een studieomvang van 120 studiepunten zouden studenten immers opnieuw een half jaar extra moeten studeren. De kans dat er meer studenten zouden afhaken voor de lerarenopleiding door de verlenging van de studieduur lijkt reëel. Met een algemene uitbreiding van de studieomvang naar 120 studiepunten studeren alle studenten één jaar extra. Door de integratie van de lerarenopleiding in de verlenging van de masteropleiding lijkt dit voor de studenten een nuttige piste. Men moet uiteraard waakzaam blijven dat de lerarenopleiding en de masteropleiding goed in elkaar passen en kwaliteitsvol worden ingevuld.

De decreetgever heeft indertijd bepaald dat de uitbreiding van de studieomvang grondig moest worden aangetoond. Het was mijns inziens geenszins de bedoeling om naar een algemene uitbreiding van de studieomvang te gaan. Men zou dit beter per opleidingsgebied grondig bestuderen.

Bij de studenten zelf zou zo’n algemene uitbreiding niet op gejuich worden onthaald. Uit een

bevraging van de studentenraad Letteren van de K.U.Leuven blijkt dat een grote meerderheid van de studenten de zin van een tweejarige master niet inziet. Ik verwijs naar een artikel in het studentenblad Veto van ongeveer een jaar geleden.

Minister, wat is uw standpunt over deze gang van zaken? Hoe evalueert u het voorstel van de VLIR over een algemene invoering van een tweejarige master, ook voor sociale en humane wetenschappen? In welke mate bent u bereid om te onderzoeken of de geldende regelgeving kan worden aangepast, zodat studenten de specifieke lerarenopleiding binnen de periode van vijf jaar kunnen behalen? Welke concrete pistes voor oplossingen bent u momenteel aan het voorbereiden of onderzoeken? Welke juridische problemen zijn er eventueel opgedoken?

Minister, mijn vraag is ingegeven door het opmerkelijke standpunt van de VLIR enkele maanden geleden. De VLIR pleitte voor de veralgemeende invoering van masters van 120 studiepunten in plaats van de 60 studiepunten vandaag in de humane en de sociale wetenschappen.

De voorzitter: Mevrouw Brusseel heeft het woord.

Mevrouw Ann Brusseel: Minister, ik ben ook zeer benieuwd naar uw antwoord. Ik onderschrijf de vraag van de heer Delva. Ik maak me zorgen. Ik heb ook bedenkingen bij de oplossing voor het lerarentekort. Ik vrees voor problemen als de masters twee jaar zullen duren en de lerarenopleiding daar niet in kan worden geïncorporeerd. Dan wordt het moeilijk om studenten te motiveren voor de lerarenopleiding.

De voorzitter: Mevrouw Celis heeft het woord.

Mevrouw Vera Celis: Deze discussie gaat over de instroom van en het tekort aan leerkrachten. De heer Delva licht maar een deeltje uit het rapport, namelijk het opleidingsniveau van de leerkrachten. Als we praten over de specifieke en initiële lerarenopleiding, dan klaagt iedereen over het opleidingsniveau en de kwaliteit van de leerkracht. We zullen moeten evolueren naar een breder debat.

Er valt na te denken over het invoeren van de masterverplichting voor leerkrachten. Dat kan passen in een internationaal kader, maar om nu zomaar de masteropleiding te verlengen tot twee jaar en ervan uit te gaan dat de leerkrachten dan beter gevormd zullen zijn, dat lijkt me toch geen automatisme te zijn.

Als leerkrachten op de werkvloer komen met de bagage van de specifieke en initiële lerarenopleiding, dan is het heel belangrijk dat er ondersteuning is om het pedagogische aspect en het inhoudelijke aspect vanuit vakwerkgroepen de baas te kunnen. Als je een opleiding verlengt om te verlengen, dan is dat geen garantie om betere en bekwamere leerkrachten te vormen.

De voorzitter: Minister Smet heeft het woord.

Minister Pascal Smet: Allereerst wens ik op te merken dat reeds met Onderwijsdecreet (OD) XIX van 2009 de mogelijkheid werd gecreëerd voor de hogeronderwijsinstellingen om dossiers in te dienen voor uitbreiding van studieomvang van 60 naar 120 studiepunten. In 2009 hebben de universiteiten van deze mogelijkheid gebruik gemaakt om, toen nog via een rationalisatieplan, de studieomvang van de masteropleidingen in de lichamelijke opvoeding en bewegingswetenschappen te verlengen van 60 naar 120 studiepunten.

De toenmalige Vlaamse Regering heeft deze aanvraag goedgekeurd. In 2010 hebben de instellingen geen dossiers ingediend voor verlenging van studieomvang. Met Onderwijsdecreet XXI, dat ondertussen in het parlement is ingediend, wil ik de mogelijkheid creëren om masteropleidingen met een studieomvang van 90 studiepunten mogelijk te maken en de instellingen de kans geven om ook nog dossiers in te dienen na 2011. Volgens OD XIX konden er maar dossiers ingediend worden tot 30 juni 2011.

Het gaat hier ook niet om een algemene invoering van tweejarige masters. De mogelijkheid

werd gecreëerd om masters van 90 studiepunten in te voeren. Dit gebeurt in uitvoering van de resultaten van het maatschappelijk debat over de toekomst van het hoger onderwijs en de motie van aanbevelingen van de parlementaire commissie ad hoc Hoger Onderwijs.

Daarenboven moeten de hogeronderwijsinstellingen gezamenlijk een aanvraagdossier indienen voor de eventuele verlenging van de studieomvang van een bepaalde opleiding. De voorstellen worden door de Erkenningscommissie getoetst aan een aantal criteria: de opleidingen kunnen aantonen dat de context tot een uitbreiding van de studieomvang noodzaakt; de opleidingen kunnen aantonen dat er een objectief probleem van studeerbaarheid bestaat en dat de nieuwe studieomvang en opbouw van het curriculum de studeerbaarheid significant zal verbeteren; de opleiding leidt in hoge mate tot een uitstroom naar onderzoeksloopbanen, gemeten; de betreffende instellingen hebben de capaciteit en de kritische massa inzake academisch en wetenschappelijk personeel en infrastructuur om de nieuwe opleidingen op een kwaliteitsvolle basis aan te bieden. De Vlaamse Regering neemt pas een beslissing na advies van de Erkenningscommissie hierover.

Met OD XXI dat in de komende weken zal worden besproken, verander ik momenteel niets aan de huidige regelgeving in verband met de structuur van de toekomstige masteropleidingen van 120 studiepunten. Voor wat het debat over de indaling van de lerarenopleiding betreft, zal ik eerstdaags een voorstel doen dat we zullen bespreken in het kader van OD XXI. Dit staat niet los van de toekomstige evaluatie van de effecten van het decreet van 2006 van de lerarenopleiding. Daarvan wordt een evaluatie gemaakt, die ook de structuur van de lerarenopleiding en de specifieke situatie ervan in overweging zal nemen. Ook de resultaten van de visitatie van deze specifieke lerarenopleidingen wens ik mee te nemen.

Hierbij aansluitend is het belangrijk om het kwaliteitsaspect niet uit het oog te verliezen. We mogen niet vergeten dat de universiteiten niet de enige aanbieders zijn van een specifieke lerarenopleiding voor afgestudeerden met een masterdiploma. Ook de hogescholen en de centra voor volwassenenonderwijs bieden deze opleiding aan. Bij een eventuele hervorming moeten we de gelijkheid van de verschillende opleidingen in het achterhoofd houden.

De voorzitter: De heer Delva heeft het woord.

De heer Paul Delva: Ik denk dat we dit item binnenkort opnieuw zullen aansnijden als we OD XXI bespreken.

De voorzitter: Dat zal gebeuren op 5 en 19 mei.

De heer Paul Delva: Als ik het goed heb begrepen, komt er nog een amendement op OD XXI over de indaling van de punten van de lerarenopleiding.

Minister Pascal Smet: Dat is één van de vele amendementen van de meerderheid.

De heer Paul Delva: Er wordt heel veel gesproken over de vernieuwde lerarenopleiding. Minister, u had het over een evaluatie van die lerarenopleiding. Hebt u enig idee wanneer dat zal plaatsvinden? Er bestaat heel wat wrevel over de wijze waarop dat vandaag functioneert. We zien het aantal inschrijvingen dalen en dat bekommert ons allemaal, want we weten hoe belangrijk het is om voldoende en goede leerkrachten te hebben.

Minister, dan wil ik het nog hebben over de verlenging van de master van 1 tot 2 jaar, van 60 tot 120 studiepunten. In OD XXI is sprake van 90 studiepunten. Hoe staat u daar zelf tegenover? Vindt u dat de autonomie van de instellingen en oordeelt u daar niet over? Of steunt u de verlenging van de master voor het kwalitatieve aspect?

Minister Pascal Smet: De precieze datum voor de evaluatie moet ik opzoeken. Ik denk dat het in de periode 2010-2012 is.

Waar die gerechtvaardigd en objectief noodzakelijk is, ben ik voorstander van een verlenging tot twee jaar. Dat is ook nodig in internationaal perspectief. Men begrijpt daar niet goed dat we eenjarige masters aanbieden voor bepaalde opleidingen. In het buitenland zijn de

opleidingen in de regel tweejarige masters. Dit zou gepaard gaan met een beweging aan de universiteiten, dat master-na-masters zou afschaffen en integreren in de masteropleiding. De gedeeltelijke indaling van de lerarenopleiding zal mee aan bod komen, maar dat debat kunnen we over een tweetal weken voeren.

De voorzitter: Mevrouw Celis heeft het woord.

Mevrouw Vera Celis: Op dit moment kan er nog niet veel worden verteld over de inhoud van de zaak. Het is interessant om de gesprekken over OD XXI te voeren. We moeten ook meer afstemming zoeken tussen de aanbieders van de lerarenopleidingen.

De voorzitter: Het incident is gesloten.

■

Vraag om uitleg van de heer Veli Yüksel tot de heer Pascal Smet, Vlaams minister van Onderwijs, Jeugd, Gelijke Kansen en Brussel, over de gewettigde afwezigheid op school voor de beleving van feestdagen die verbonden zijn aan de door de Grondwet erkende levensbeschouwelijke overtuiging van leerlingen
- 1729 (2010-2011)

De voorzitter: De heer Yüksel heeft het woord.

De heer Veli Yüksel: Leerlingen in het basisonderwijs en het secundair onderwijs mogen in een aantal gevallen van rechtswege gewettigd afwezig blijven van school. Een van die gevallen is de gewettigde afwezigheid voor het beleven van feestdagen inherent aan de door de Grondwet erkende levensbeschouwelijke overtuiging van leerlingen uit de anglicaanse, islamitische, joodse, katholieke, orthodoxe of protestantse godsdienst.

Concreet komt dat voor de moslimleerlingen neer op twee dagen gewettigde afwezigheid, een voor het Suikerfeest en een voor het Offerfeest. De leerlingen die de orthodoxe godsdienst aanhangen, krijgen drie dagen – Paasmaandag, Hemelvaart en Pinksteren – voor de jaren waarin het orthodoxe paasfeest niet samenvalt met het katholieke paasfeest.

Met grote verbazing stel ik echter vast dat joodse kinderen volgens datzelfde reglement recht hebben op vijftien feestdagen: twee dagen voor het joodse Nieuwjaar, een dag voor de Grote Verzoendag, twee dagen voor het Loofhuttenfeest, twee dagen voor het Slotfeest, een dag voor de Kleine Verzoendag, een dag voor het feest van Esther, vier dagen voor het Paasfeest en twee dagen voor het Wekenfeest.

Minstens twee argumenten lijken me tegen deze toekenning van vijftien feestdagen te pleiten. Vooreerst vrees ik dat vijftien dagen afwezigheid om religieuze redenen boven op de schoolvakanties, bij zwakkere joodse leerlingen kan bijdragen tot een leerachterstand. Ten tweede is het verschil met de toegekende dagen voor de andere levensbeschouwelijke overtuigingen bovenmatig groot.

Ik ben ervan overtuigd dat leerlingen liefst zo weinig mogelijk school missen, en dat een gezond evenwicht wordt gezocht tussen de vrijheid om een levenschouwing te belijden en de noodzakelijke onderrichting van onze kinderen.

Minister, op welke wettelijke basis is deze regelgeving gestoeld? Deelt u mijn mening dat vijftien dagen afwezigheid om religieuze redenen eenvoudigweg te veel is en kan bijdragen tot een leerachterstand bij zwakkere joodse leerlingen? Bent u voorstander van een gelijkschakeling van het aantal dagen van gewettigde afwezigheid voor het beleven van feestdagen, voor leerlingen van alle levensbeschouwelijke overtuigingen? Welke stappen wilt u nemen om meer eenvormigheid in deze regelgeving te brengen?

De voorzitter: Mevrouw Brusseel heeft het woord.

Mevrouw Ann Brusseel: Ik wil beginnen met een kleine anekdote. Ik ben aanhanger van de

heilige Garfield: de dikke, rosse kater. Die is in België helaas nog niet erkend, anders zou ik volgens de Grondwet recht hebben op een aantal eisen die in het Garfieldisme worden erkend, namelijk niet werken op maandag en altijd en overal lasagne kunnen eten. Ik zal dus verder ijveren voor de erkenning daarvan en in het kader van onze Grondwet eisen dat ik niet moet werken op maandag en dat ik te allen tijde en overal lasagne kan eten.

Minister Pascal Smet: Mevrouw Brusseel, ik vind dat u moet ijveren om niet te werken op donderdag.

Mevrouw Ann Brusseel: Minister, het is dinsdag vandaag en ik ben actief. Gisteren heb ik niet gewerkt.

Alle gekheid op een stokje, deze discussie hebben we inderdaad al gehad, mijnheer Yüksel, het verbaast me dat u de joodse feestdagen op de korrel neemt. We moeten oog hebben voor het gehele probleem en niet in mindere of meerdere mate voor een van de godsdiensten. De ene vraagt vijftien dagen en de andere minder. Ik pleit voor een grondiger debat over verlofregelingen en de plaats van het religieuze in het onderwijs. Ik hoop dat we daar op een dag zonder taboes, misschien achter gesloten deuren, van gedachten over kunnen wisselen. Ik weet dat het lot niet helemaal in uw handen ligt, minister, en dat het aan de Grondwet ligt. Maar ik wil een lans breken voor een evolutie in de 21e eeuw die alle kinderen ten goede komt.

De voorzitter: Mevrouw Vermeiren heeft het woord.

Mevrouw Goedele Vermeiren: Dit is geen eenvoudige vraag. Het gaat over vrijheid van godsdienst en onderwijs. De naakte cijfers tonen inderdaad een groot verschil tussen twee en vijftien wettelijke feestdagen. Op welke wettelijke basis is die regelgeving gestoeld? Hoeveel ruimte is er in de Grondwet om nog zaken aan te passen of met het aantal vrije dagen te spelen? Hoe komt dat wettelijk tot stand?

Vijftien dagen is inderdaad veel en er zou een leerachterstand kunnen optreden. Maar als leerlingen aan de eindtermen voldoen, dan is er geen probleem. Het is aan de inspectie om dat na te gaan.

Minister, zijn er hiermee problemen in bepaalde scholen? Als er verschillende feestdagen worden toegekend, treedt er nogal eens wrevel op bij scholen en leerlingen. Waarom krijgen zij twee dagen extra en wij niet? In sommige scholen is het aantal leerlingen te klein om op bepaalde feestdagen les te kunnen geven. Het is dan ook nog verschillend voor gemeenschappen die op andere dagen afwezig zijn. Hebt u weet van problemen daarmee? Hebben veel leerlingen vijftien dagen extra in scholen met een gemengde populatie?

De heer Boudewijn Bouckaert: We hebben godsdienstvrijheid of vrijheid van levensbeschouwing en dat is een heilig principe. De uitoefening van de godsdienst kan een impact hebben op burgerlijke instellingen en verplichtingen. Er moet een evenwicht worden bereikt in hoeverre de godsdienstvrijheid kan worden doorgetrokken op het seculiere vlak. We moeten de afweging maken dat dit niet zomaar kan. Het voorbeeld van mevrouw Brusseel over Garfield illustreert dat heel goed.

Vijftien tegenover twee feestdagen is een enorm verschil. Misschien kunnen de joodse scholen wel verantwoorden dat ze dat in de programmatie laten doorwerken, zodat de eindtermen geen enkel probleem vormen. Maar dat moeten we dan best eens aan hen vragen.

Joodse kinderen in niet-joodse scholen hebben dan wel een probleem omdat ze plots vijftien dagen uit het leerprogramma verdwijnen. Dat zouden we moeten onderzoeken.

De voorzitter: Minister Smet heeft het woord.

Minister Pascal Smet: Afwezigheden van leerlingen in het basis- en het secundair onderwijs worden geregeld via het besluit van de Vlaamse Regering van 12 november 1997 betreffende de controle op de inschrijvingen van leerlingen in het basisonderwijs, en het besluit van de

Vlaamse Regering van 16 september 1997, betreffende de controle op de inschrijvingen van leerlingen in het secundair onderwijs en de omzendbrief van de jaren 2002 en 2005. Deze regelgeving bepaalt dat een leerling gewettigd afwezig kan zijn voor het beleven van feestdagen die inherent zijn aan de door de Grondwet erkende levensbeschouwelijke overtuiging van de leerling.

De Leerplichtwet zegt duidelijk dat leerlingen vrijstelling van schoolbezoek kunnen ontvangen vanwege plichten die voortvloeien uit de eigen religie. Het is niet de Grondwet, maar de Leerplichtwet die dit concretiseert. Bij alle religies wordt het aantal feestdagen en het moment waarop ze plaatsvinden, door de religieuze instantie in kwestie bepaald. In het geval van erkende religies zoals de joodse godsdienst – de Garfieldgodsdienst is uiteraard niet erkend – worden deze feestdagen vervolgens in regelgeving verankerd. Het aantal noch het moment van de viering kan ik als minister van Onderwijs bepalen.

Is er een probleem? Bij mijn weten is er op dit moment geen probleem. Heel wat joodse feestdagen vallen in reguliere vakantieperiodes. Als dan nog zou blijken dat een aantal feestdagen buiten de reguliere vakantieperiodes vallen, korten de scholen de reguliere vakantieperiodes in met het aantal dagen dat ze erbuiten nemen. Dat is een praktijk die de vrije joodse scholen aanhangen. Bij mijn weten is er dus geen probleem bij het aantal dagen voor kinderen in vrije joodse scholen. Er is op dit moment ook geen urgente vraag om daarvoor aan regelgeving te doen.

Uw vraag is wel interessant. We worden geconfronteerd met een samenleving die steeds meer religieus verscheiden wordt. Iedereen weet dat in onze samenleving het ritme van vrije dagen grotendeels gebaseerd is op de christelijke feestdagen, om cultuurhistorische redenen. Deze dagen zitten vervat in de wettelijk vastgelegde vakanties. Door het seculariseringsproces hebben veel mensen geen band meer met de religieuze betekenis van feesten. Door het multireligieuze karakter van onze samenleving kan de vraag rijzen naar andere feest- en vieringsbehoeften. Ik verwijs naar de uitspraken in de federale Commissie voor Interculturele Dialoog. Daarover hebben we het hier al gehad.

Ik vind het belangrijk dat we collectieve rustdagen hebben. Gemeenschappelijke momenten van rust en ontspanning zijn belangrijk in een samenleving. Of er in de toekomst een debat moet zijn over het aantal dagen en het moment waarop ze vallen, lijkt me eerder een vraag die van de samenleving afhangt. In het onderwijs is er op dit moment voor de joodse scholen geen probleem dat mij bekend is.

De heer Veli Yüksel: Minister, dank u wel.

Mevrouw Brusseel, ik heb absoluut geen problemen met de joodse gemeenschap en de feestdagen op zich. Ik heb enkel gewezen op een discrepantie tussen die twee of drie dagen en die vijftien dagen. Ik pleit voor eenduidigheid. Als een aantal van die feestdagen in de reguliere vakantieperiodes vallen, heb ik er absoluut geen probleem mee. Mij gaat het erover dat we alert zijn voor een leerachterstand die daardoor zou kunnen optreden. We moeten gaan naar eenvormigheid en gelijkheid tussen de verschillende levensbeschouwingen. Ik denk dat we die regels overal concreet en duidelijk naar voren moeten brengen. Voor de rest is er geen probleem, wat mij betreft.

Mevrouw Ann Brusseel: Mijnheer Yüksel, ik ben blij dat u het nu met mij eens bent. Dat was vorige keer niet zo duidelijk. Ik heb er toen ook voor gepleit om naar een systeem te zoeken waarbij vooral rekening wordt gehouden met de noden van de leerlingen. Men mag niet blind zijn voor het feit dat extra afwezigheden leiden tot minder kansen om eventuele schoolachterstand weg te werken. Dat was toen blijkbaar een heikel punt.

U hebt het over het Offerfeest en het Suikerfeest. Die data zijn nog altijd niet dezelfde voor de verschillende gemeenschappen. Het zijn dus geen twee dagen, maar drie. Als we de dagen letterlijk willen tellen waarop men afwezig kan zijn, moet je dat ook vermelden.

Ik pleit er nog altijd voor om in die veelheid van overtuigingen in onze samenleving te gaan naar een systeem met aandacht voor collectieve rustdagen, zoals u daarnet zei, minister. Maar in het onderwijs moet die collectieve rust er zijn in het belang van de kinderen en moet die dus pedagogisch onderbouwd zijn. Je doet er dus goed aan om er met respect voor ieders traditie voor te zorgen dat kinderen maximaal op school aanwezig zijn, om hun vaardigheden te ontplooien en bij te schaven, en dat er om de zoveel weken een pedagogisch verantwoorde collectieve rustpauze is. Misschien kun je de religieuze viering voor na de schooluren houden, dan houd je ten minste elkeen op school.

Hier in Brussel zijn er scholen die op bepaalde feestdagen een hele dag toezicht mogen houden op twee of drie leerlingen die niet tot een bepaalde religieuze groep behoren. Daar mogen we ook niet blind voor zijn. Dat boeltje moet maar eens goed worden geregeld. Ik noem het bewust een ‘boeltje’, want het is chaos op de scholen.

De kwestie van die vijftien dagen, waarover ik nog maar zelden heb horen klagen, is niet meteen het grootste probleem, maar wel het gebrek aan orde in al die geïntegreerde werkperiodes, lesdagen en vakantiedagen. Ook daar moet aandacht voor zijn.

Mevrouw Goedele Vermeiren: Minister, ik wil u danken voor uw antwoord. Ik onthoud dat er geen problemen zijn, dat het intern wordt opgelost. Leerachterstand moet inderdaad bekeken worden, maar ik vermoed dat elke school dat al wel doet.

Ik kan ook akkoord gaan met het laatste dat u zei, minister. We leven inderdaad steeds meer in een verscheiden samenleving. Dan is het een vraag van de samenleving. Die lossen we hier niet op. Op termijn wordt dat waarschijnlijk wel eens een discussie, waarop we dan kunnen terugkomen.

De heer Boudewijn Bouckaert: Ik ben ook blij te vernemen dat dat waarschijnlijk geen groot probleem is. Die vijftien lijkt meer dan het is.

Als we naar de toekomst kijken, denk ik, zoals u aanhaalt, mevrouw Brusseel, dat het levensbeschouwelijke en religieuze landschap nog meer zal diversifiëren. Als dan vanuit die verschillende religies en levensbeschouwingen – gesteld dat ze erkend worden – allemaal andere eisen komen, wordt het organiseren van een school zo goed als onmogelijk.

Er is de school, maar er is toch ook het familieleven, het sociale leven. De religie maakt daarvan deel uit. We moeten er ook voor zorgen dat de school het familieleven en het religieuze leven niet totaal doorkruist. Ik vind dat je daar dus wel een evenwicht in moet zoeken. Er moet een zekere openheid zijn.

Ik deel wel uw mening voor bijvoorbeeld de paasvakantie. Die hangt nu af van de wisselvalligheden van de maanstand die uiteindelijk de datum van het paasfeest bepalen. Daardoor bestaat het gevaar dat men met een zeer lang tweede trimester zit, wat leidt tot leerlingenvermoeidheid. Daarvoor moet misschien eens een regeling worden getroffen, voor meer stabiele en gelijkmatige trimesters. Het belang van de leerlingen primeert hier wel op het ritme van de religieuze feesten.

De voorzitter: Het incident is gesloten.

■

Vraag om uitleg van mevrouw Mia De Vits tot de heer Geert Bourgeois, viceminister-president van de Vlaamse Regering, Vlaams minister van Bestuurszaken, Binnenlands Bestuur, Inburgering, Toerisme en Vlaamse Rand, en tot de heer Pascal Smet, Vlaams minister van Onderwijs, Jeugd, Gelijke Kansen en Brussel, over de instroom van Brusselse leerlingen in scholen in de Rand
- 1734 (2010-2011)

De voorzitter: Mevrouw De Vits heeft het woord.

Mevrouw Mia De Vits: Collega's, voor de paasvakantie hebben we opnieuw persartikels gezien waaruit blijkt dat meer dan 2000 leerlingen in Brussel zich niet kunnen inschrijven in de school van hun keuze in Brussel. Deze leerlingen maken uiteraard nog kans op een inschrijving in een andere school, maar volgens het Lokaal Overleg Basisonderwijs is het meer dan duidelijk dat er niet voor iedereen plaats zal zijn. Men heeft het erover dat zestien van de negentien Brusselse gemeenten kampen met een structureel plaatstekort.

En als het regent in Brussel, minister, dan druppelt het in de Rand. Als we kijken naar de evolutie van het aantal Brusselse leerlingen dat in Vlaanderen les volgt, dan merken we dat dit de laatste jaren stijgt. Deze stijging is zeer duidelijk in het lager onderwijs en vooral in het kleuteronderwijs. Dat hebben we ook gezien in de antwoorden die u gegeven hebt op de schriftelijke vraag nummer 204 van 16 februari 2010 van de heer Delva en op de schriftelijke vraag van de heer Segers. Die cijfergegevens zijn duidelijk.

We weten ook dat de problemen zich nog scherper zullen stellen. Volgens de bevolkingsprognoses zal Brussel de komende jaren 15.000 tot 18.000 bijkomende plaatsen nodig hebben. De Vlaamse Gemeenschap zou er 3000 voor zijn rekening nemen, de Franse Gemeenschap 4100. Dan blijft er nog altijd een belangrijk tekort.

Als ik kijk naar de beleidsbrieven en beleidsnota's van minister Bourgeois en van u, merk ik dat men geen oog heeft voor de afstemming van deze problematiek tussen Brussel en de Rand.

Minister, neemt u of bent u zinnens om in deze materie bijkomende initiatieven te nemen, en welke? Zult u hieromtrent contact opnemen met de Brusselse minister van Onderwijs of hebt u al contact gehad? Wat waren eventueel de conclusies van dit overleg?

De voorzitter: De heer Van Dijck heeft het woord.

De heer Wim Van Dijck: De problematiek die mevrouw De Vits schetst, is uiteraard niet nieuw. We hebben het hierover al verscheidene malen gehad, zelfs in een speciale commissie met de commissies voor Brussel en de Rand samen. Het gaat over de effecten die de verwachte demografische evolutie in Brussel nu al met zich meebrengt en met zich zal meebrengen. Het gaat ook over de overloopeffecten in de Vlaamse Rand. Het is voornamelijk de Vlaamse Rand, want in Wallonië heeft men veel minder problemen door de overloop van leerlingen die niet terecht kunnen in het Brusselse onderwijs.

Het is mijn aanvoelen dat Vlaanderen al grote inspanningen levert, zowel in Brussel als in de Vlaamse Rand, waar het water sommige scholen aan de lippen staat. Men kan discussiëren over de modaliteiten en misschien over de omvang van die inspanningen, maar men moet altijd rekening houden met de bestaande budgetten.

Het Franstalige onderwijs blijft toch in gebreke. Kijk gewoon al maar naar de cijfers in de toelichting van mevrouw De Vits over de inspanningen voor die 15.000 tot 18.000 bijkomende plaatsen: 3000 voor Vlaanderen en 4100 voor de Franse Gemeenschap. Rekening houdend met de verhouding tussen de twee gemeenschappen in Brussel schiet de Franse Gemeenschap schromelijk tekort. Het is gemakkelijker om een totaal uit de lucht gegrepen aanval te doen op ons inschrijvingsbeleid dan zelf iets substantieels te doen aan de capaciteitsproblemen in Brussel, die er nu al zijn en die er in de toekomst waarschijnlijk nog in grotere mate zullen zijn.

Minister, is er al overleg geweest met uw Franstalige collega? Wat zijn de gevolgen?

De voorzitter: Mevrouw Brusseel heeft het woord.

Mevrouw Ann Brusseel: Voorzitter, minister, collega's, ik ben een beetje verbaasd dat mijn interpellatie over deze materie nog niet geagendeerd is. *(Opmerkingen)*

Dat is de administratieve mallemolen. Mijn interpellatie gaat hier ook over. De problematiek in de Rand komt voort uit een capaciteitsprobleem in Brussel. Dat zeggen we nu al meer dan

een jaar. We zullen die vragen blijven stellen. Ik ben blij dat mevrouw De Vits dat ook doet. Ze vraagt ook een betere afstemming tussen de scholen in de Rand en in Brussel.

De minister van Onderwijs van de VGC heeft een plan gemaakt en heeft tekorten aangetoond in bepaalde gemeenten. De Franse Gemeenschap moet ook stappen ondernemen en er moet overleg zijn. Ik ben ook heel benieuwd naar uw antwoord. Het is niet enkel aan het regenen in Brussel, het is aan het overstromen. Straks staan ze in de Rand ook tot aan de knieën in het water. Wat gaan we eraan doen en kunnen we het alstublieft dringend doen? Dank u.

De voorzitter: De heer Segers heeft het woord.

De heer Willy Segers: Voorzitter, minister, collega's, ik wens me aan te sluiten bij de vraag van mevrouw De Vits. Het is een problematiek die al op diverse momenten en in diverse commissies is besproken.

Mevrouw De Vits maakt een opmerking over de afstemming tussen de commissies voor de Vlaamse Rand en voor Brussel. Ik zou ook het onderwijs daarbij meer willen betrekken. Dit is een opmerking die enkele weken geleden over de partijgrenzen heen is gemaakt. Ik verwacht er persoonlijk heel veel van. Ik heb toen gezegd dat het mij verbaasde dat er in de commissie Vlaamse Rand zaken worden besproken. De week daarop gaat het over Brussel. Wij zitten er wel twee keer. Eigenlijk gaat het over hetzelfde. Soms moet er een betere wisselwerking zijn. Of het nu communicerende vaten of overlopende vaten zijn of wat dan ook, er is zeker een band in deze problematiek van het onderwijs. Ik ben ook benieuwd naar uw antwoord, minister.

De voorzitter: De heer Delva heeft het woord.

De heer Paul Delva: Ik sluit me ook aan bij de vraag van mevrouw De Vits. Er is al een aantal jaren een dubbele beweging aan de gang. Mevrouw De Vits schetst één aspect: steeds meer kinderen uit Brussel volgen les in Vlaanderen. Dat gaat over Nederlandstalige, Franstalige en anderstalige kinderen. Tegelijk is er een merkwaardige afkalving van het aantal leerlingen uit Vlaanderen dat les volgt in Brussel. Jaar na jaar worden die cijfers bevestigd en versterkt. Die twee bewegingen hebben immense gevolgen voor de onderwijsomgeving en de scholen in Brussel en in de Rand. Mijn aanvoelen is dat het onderwijsvraagstuk in Brussel en in delen van de Vlaamse Rand steeds gelijklopender wordt, met vragen rond taal enzovoort. De vraag van mevrouw De Vits is bijzonder relevant.

De voorzitter: Minister Smet heeft het woord.

Minister Pascal Smet: Ik geef eerst even een kleine detailopmerking. Er bestaat eigenlijk geen Brusselse minister van Onderwijs. Er is een Vlaams collegelid voor Onderwijs, die zichzelf de Brusselse minister van Onderwijs noemt. Maar een collegelid is in de grondwettelijke organisatie of de bestuurlijke organisatie van dit land een soort schepen. De VGC is een ondergeschikt bestuur van de Vlaamse Gemeenschap en treedt plaatsvervangend op als gemeente of als provincie. Het is een detail, maar als we opmerkingen maken naar de Franse Gemeenschap over de terminologie die ze gebruiken, is het misschien belangrijk dat we zelf de juiste terminologie hanteren. Ik begrijp de vergissing. Ze wordt courant gemaakt en misschien ook in het leven gehouden. Dat is nog iets anders.

Ik verwijs verder naar het antwoord dat ik gegeven heb op een schriftelijke vraag van de heer Delva: vraag 309 van 15 maart 2011. Ik som niet alles op. Ik heb een heel uitgebreid antwoord gegeven van maar liefst zeven pagina's. Daarin ziet u heel gedetailleerd de evolutie van 2002 tot 2010, voor het basis- en het secundair onderwijs, in beide richtingen. Laat me gewoon zeggen dat de instroom van leerlingen die woonachtig zijn in het Brusselse Hoofdstedelijke Gewest in scholen in de Vlaamse Rand de voorbije jaren in absolute cijfers inderdaad is toegenomen. Het aantal Brusselse leerlingen dat in het Nederlandstalig onderwijs in Brussel school liep, nam tegelijk ook toe. Relatief gesproken is de verhouding eigenlijk vrij stabiel. Voor het schooljaar 2002-2003 bedroeg het aandeel van het totaal aantal

leerlingen basisonderwijs, gedomicilieerd in het Brusselse Hoofdstedelijke Gewest, maar die les volgen in het Vlaamse Gewest, 8,38 procent. Tijdens het schooljaar 2010-2011 was dit licht gestegen tot 8,92 procent. In het secundair onderwijs stellen we een iets sterkere stijging vast, van 17,38 in 2002-2003 naar 21,16 procent in 2010-2011.

Als u het over initiatieven hebt, ga ik ervan uit dat u maatregelen bedoelt om het capaciteitsprobleem in Brussel en de Rand op te lossen. We zijn begonnen met het oprichten van een taskforce onder de coördinatie van de lokale schepen of verantwoordelijke. In heel wat Vlaamse centrumsteden en andere gemeenten is dat gebeurd. De taskforce brengt het capaciteitsprobleem in kaart en pakt het aan waar nodig.

Van de negen gemeenten, waar er inmiddels een lokale taskforce is opgericht, zijn er vier gemeenten uit de Rand: Grimbergen, Asse, Halle en Vilvoorde. Vilvoorde en Grimbergen hebben te kennen gegeven dat ze met het oog op het schooljaar 2011-2012 geen voorstellen zullen doen om de onderwijscapaciteit op hun grondgebied te vergroten. Ook in Brussel wordt aan initiatieven gewerkt om de capaciteit van het basisonderwijs te vergroten. Elk concreet voorstel dat werd voorgelegd en in staat was om te worden gefinancierd, is ook effectief gefinancierd. Ik heb drie initiatieven gefinancierd die tot nader order nog niet gerealiseerd zijn.

Zodra de wishlist wordt geconcretiseerd, zullen we de financiering doen als het onderwijs op een kwalitatieve manier kan worden ingericht. De Nederlandstalige basisscholen in de Vlaamse Rand krijgen bijkomende omkadering en het ondersteuningsinitiatief Rand en Taal, gericht op taalvaardigheidsonderricht, wordt gesubsidieerd. Dit zijn bestaande initiatieven en we hebben die behouden ondanks besparingen. De omkaderingsmiddelen voor Rand en Taal zullen we in de reguliere omkadering integreren vanaf 1 september 2011. Er is tevens structureel overleg tussen de verschillende beleidsdomeinen.

Ik pleeg geregeld overleg met het collegelid van de VGC, bevoegd voor het onderwijs. We proberen ons aan de afspraken te houden. Dat hebben we scrupuleus gedaan vanuit de Vlaamse Gemeenschap. Over de uitbreiding van de capaciteit wordt overlegd. Zodra er concrete initiatieven op tafel komen, zullen we die ook financieren. Uiteraard wordt er met collega Vanraes niet over het onderwijs in de Vlaamse Rand overlegd.

Helaas is er geen structureel overleg met de Franstalige collega. De coördinatiefunctie is toegewezen aan het Brusselse Hoofdstedelijke Gewest. Ondanks het historische feit dat de Vlaamse Gemeenschap, die akkoord is gegaan om de coördinatiefunctie aan het gewest toe te kennen, heeft het gewest die bijkomende opdracht tot op heden nauwelijks ingevuld. Nochtans mogen we verwachten dat men dat zou doen. Naar alle waarschijnlijkheid zou er in de komende weken opnieuw een bijeenkomst zijn van de taskforce Onderwijs. Ik kijk daar met heel veel belangstelling naar uit.

De voorzitter: Mevrouw De Vits heeft het woord.

Mevrouw Mia De Vits: Minister, ik dank u voor de uitklaring van de bestuurlijke organisatie van dit land. U ziet dat we er onze weg niet meer in vinden en dat niemand dat nog doet. Misschien is het hoog tijd dat het wordt vereenvoudigd.

Minister Pascal Smet: Het wordt hoog tijd voor een Belgische unie, een andere unie dan.

Mevrouw Mia De Vits: Brussel is heel ingewikkeld.

Minister Pascal Smet: Te ingewikkeld.

Mevrouw Mia De Vits: Dit punt zal permanent op onze agenda moeten staan. De cijfers hebben we gehoord en gelezen. Er worden beperkte stappen gezet en er zijn beperkte financiële middelen. Gezien de omvang van het probleem zullen er toch meer initiatieven nodig zijn tot aan de capaciteitsuitbreiding. Het is niet omdat er geen structureel overleg is met de Franstalige collega, dat we niet kunnen proberen om contacten te leggen.

Minister Pascal Smet: Dat is gebeurd.

Mevrouw Mia De Vits: Maar wat zijn dan de resultaten van die contacten? Wat gebeurt er?

Minister Pascal Smet: It takes two to tango. Dat is een mooie, Engelse, neutrale uitdrukking. In dit geval zijn er drie nodig.

Ik kan dat ook alleen maar vaststellen. Ik heb in de krant gelezen dat men 4000 plaatsen zou bijmaken, maar we weten niet met welke timing, waar en wanneer. In de taskforce wordt ook niet nagegaan waar men die bijkomende scholen opricht. Ik heb zopas een interview gegeven aan een lokale televisiezender naar aanleiding van een artikel in De Standaard. Met de spijbelproblematiek is het ook hetzelfde. We kunnen vergelijken met Antwerpen, Gent en andere steden, maar alle problemen in verband met spijbelen of capaciteit of wat verwant is aan onderwijs, kunnen we alleen daadkrachtig aanpakken als we een regisseur hebben die alle neuzen in dezelfde richting zet. Dat kan alleen op stedelijk niveau gebeuren, omdat de stad – in het geval van Brussel het gewest – politie, OCMW en welzijnsdiensten heeft, de onderwijsverstrekkers bijeen kan zetten, een onderwijsraad en een lokaal flankerend onderwijsbeleid heeft.

Al die zaken moeten samen worden aangepakt in een keten. In Brussel is het altijd hetzelfde probleem, er zit niemand achter het stuur. Het Nederlandstalig onderwijs is een partner. We zijn bereid om mee te blijven doen, maar als je je liefde verklaart aan iemand die er niet wil van horen, dan is dat moeilijk. Maar we blijven proberen om samen te werken.

Ondanks enkele strubbelingen met de VGC ben ik niet in dat gehakketak gestapt, omdat de mensen dat niet willen. We werken gestaag verder aan oplossingen, en dat is ook het meest duurzame op lange termijn. Dat is de methode die we gebruiken.

We hebben overleg gehad met de Franse Gemeenschap over de leerplichtcontrole. We hebben daarover acht maanden rond de tafel gezeten. Ik heb zelfs een vergadering georganiseerd met de procureur des konings van Brussel, met mevrouw Simonet en met mezelf, mijn medewerkers en de administratie om heldere afspraken te maken over de controle van de leerplicht in Brussel. Iedereen doet eraan mee, tot we acht maanden later van de administratie van de Franse Gemeenschap horen dat wat de minister zegt, niet kan. Dat is bizar om te horen. Dan nemen we opnieuw contact op en geven ze schoorvoetend toe dat ze niet in staat zijn om de leerplicht in Brussel voor 2012 te controleren omdat ze geen geautomatiseerde systemen hebben die opvolgen welke leerlingen school volgen. Wij willen wel controleren, maar we kunnen niet. Je hebt altijd een partner nodig. Daarover moeten we een debat ten gronde voeren, maar dat is niet gemakkelijk.

Er lopen tot 40.000 of 45.000 kinderen uit Vlaams-, maar ook Waals-Brabant school in Brussel. Ook dat moet de Franse Gemeenschap zich afvragen als ze een capaciteitsprobleem hebben in Brussel. Ik begrijp het dilemma waar ze in zitten, want de Vlaamse Gemeenschap is ook vragende partij dat mensen die in de Rand wonen, hun kinderen in Brussel naar school sturen, want zo krijgen we een verhoogde instroom van Nederlandstaligen naar het onderwijs. Ik kan me inbeelden dat de Franse Gemeenschap diezelfde redenering maakt. Ze moeten zich die fundamentele vragen stellen.

Ik hoop dat die taskforce op korte termijn bijeen zal komen. Ik heb een brief gestuurd aan de minister-president, ik heb collegelid Vanraes aangesproken – hij is toch de nummer twee van de regering – om op de sense of urgency te wijzen en dat af te dwingen. Maar ik kan de feiten zoals ze zijn, alleen maar vaststellen. Ik blijf desondanks constructief.

De voorzitter: Mevrouw Brusseel heeft het woord.

Mevrouw Ann Brusseel: Minister, ik onthoud dat u over het collegelid praat als een soort schepen. U zegt dat er voor het Nederlandstalig onderwijs in Brussel maar één minister is, en dat bent u. Het verheugt me dat u dat zegt.

Minister Pascal Smet: Dan zullen de problemen die u hebt gecreëerd, worden opgelost.

Mevrouw Ann Brusseel: Grimbergen, Vilvoorde, Asse en Halle hebben blijkbaar geen extra capaciteit gevraagd, en dat verbaast me enigszins. Vorig jaar hadden we hier een discussie met onderwijsmensen uit de Rand die zeiden dat het water hen aan de lippen staat. Daarom verbaast het me dat ze geen capaciteitsuitbreiding vragen, mede omdat ze een taalprobleem menen te hebben in hun scholen. Dan zou je denken dat ze wat extra capaciteit kunnen gebruiken, om kleinere klassen te maken of om extra ondersteuning te vragen. Men zegt dat de scholen daar vol zitten en dat er veel anderstalige leerlingen zijn. Minister, is er nu wel of niet een probleem? Die vraag zou ik graag uitgeklaard zien door de taskforce.

Ik denk dat er een concrete lijst is van voorstellen voor initiatieven in Brussel door het collegelid Vanraes. Ik denk er binnenkort een beslissing kan worden genomen. Of zie ik dat verkeerd?

Minister Pascal Smet: We kunnen toch een absoluut cijfer geven. In 2002-2003 waren er 993 kinderen die gedomicilieerd waren in het Brusselse Hoofdstedelijke Gewest, die lager onderwijs genoten in het Vlaamse Gewest. In 2010-2011 zijn er dat 1361. Er zijn dus 368 kinderen bijgekomen. Het totaal aantal kinderen dat gedomicilieerd is in het Brusselse Hoofdstedelijke Gewest en dat zowel binnen als buiten het Brusselse Hoofdstedelijke Gewest les volgt, is gestegen van 17.618 naar 25.303. Dat betekent dat er veel meer zijn die in het Brusselse onderwijs les volgen. Verhoudingsgewijs is er een stijging met 368, en dat geeft een druk. Maar er zijn ook wel anderstaligen gaan wonen in de Rand.

Mevrouw Ann Brusseel: Minister, dat is precies mijn vraag.

Minister Pascal Smet: Als u vraagt hoe het komt dat er meer druk is, dan zeg ik dat er meer anderstaligen gaan wonen in de Rand. Het is dan logisch dat ze hun kinderen in de Rand naar school sturen.

Mevrouw Ann Brusseel: Uiteraard, maar wat ik niet goed begrijp, is dat de taskforce zegt dat er bij ons niets nodig is. Je zou verwachten dat ze wel een nood hebben.

Minister Pascal Smet: Je moet oppassen met intuïtie.

Mevrouw Ann Brusseel: Het gaat niet over intuïtie, het is de logica zelf.

Minister Pascal Smet: We hebben alle cijfers uit de databank gehaald om die evolutie te zien, en dan merk je dat dat allemaal heel beperkt en relatief is.

De voorzitter: De heer Segers heeft het woord.

De heer Willy Segers: Uit het cijfermateriaal kun je niet altijd afleiden of het anderstalige kinderen uit Brussel zijn die naar de Rand gaan. Het kunnen ook Nederlandstalige kinderen zijn. Wie het ook is, elke leerling die uit Brussel weggaat, is een verlies. Een Nederlandstalige brengt de Nederlandstalige aanwezigheid in Brussel in de problemen. Is het een anderstalige, dan brengt die het geschetste probleem in de Rand teweeg. Dan komt de vraag naar extra omkadering.

We zijn nog niet af van dit probleem. We zullen het wekelijks of maandelijks moeten opvolgen. Ik hoor dat de minister dat ook van plan is. Daarom stel ik voor dat we dat zo gezamenlijk mogelijk doen.

De voorzitter: Het incident is gesloten.

■

Vraag om uitleg van mevrouw Vera Celis tot de heer Pascal Smet, Vlaams minister van Onderwijs, Jeugd, Gelijke Kansen en Brussel, over het webgedrag en de kritische zin van Vlaamse jongeren
- 1757 (2010-2011)

De voorzitter: Mevrouw Celis heeft het woord.

Mevrouw Vera Celis: In het kader van zijn masterproef over de kwaliteit en betrouwbaarheid bij online informatiesystemen voerde student Koen De Couck een scholenstudie naar het webgedrag en de kritische zin van Vlaamse jongeren. In totaal werden achthonderd Vlaamse twaalf- en zestienjarigen bevraagd.

De belangrijkste bevindingen uit deze scholenstudie kan men als volgt samenvatten: informatie opzoeken doen vrijwel alle bevraagde jongeren uitsluitend via de zoekmachine Google of Wikipedia. Als ze een zoekmachine gebruiken, is dat in 90 tot 97 procent van de gevallen Google. In Amerika, de thuisbasis van Google, verkiest slechts 53 procent deze zoekmachine. Ik was heel verbaasd over die cijfers.

De jongeren kiezen eerder voor snelle informatie dan voor kwalitatieve, gespecialiseerde of betrouwbare gegevens. Jongeren gebruiken de Nederlandse Wikipedia vier keer meer dan de Engelse. Nochtans bevat die dubbel zoveel kwaliteitsvolle artikels. Webgedrag begint al op heel jonge leeftijd. Zoals jongeren zich op het web gedragen als ze twaalf zijn, zo gedragen ze zich ook de vier jaren die daarop volgen.

De lessen Engels en informatica en de onderwijsvorm veranderen weinig aan het webgedrag van jongeren. Jongeren herkennen unaniem informatie van hoge kwaliteit, maar slechte informatie schijnen ze minder te herkennen. Leeftijd en geslacht maken bij kritisch denken geen verschil. Nog te veel scholen zien kritisch denken enkel als het terrein van aso-leerlingen.

Zowel binnen het media- als het onderwijsbeleid wordt er aandacht besteed aan deze thematiek. In de beleidsnota Media 2009-2014 van minister Lieten lezen we: “Mediawijsheid verdient mijn bijzondere aandacht. Mediawijsheid is het geheel van kennis, vaardigheden en mentaliteit waarmee burgers zich bewust, kritisch en actief kunnen bewegen in een complexe, veranderlijke en fundamenteel gemediatiseerde wereld. Die definitie is afkomstig van de Nederlandse Raad voor Cultuur in 2005. De doelstelling van het beleid rond mediawijsheid is dat alle mediagebruikers voldoende informatievaardigheden, technische vaardigheden en strategische vaardigheden hebben. Informatievaardigheden hebben te maken met weten hoe informatie te zoeken, selecteren, interpreteren, verwerken, communiceren en weten waar men heen moet met klachten.”

Daarnaast valt kritisch denken binnen de zogenaamde vakoverschrijdende eindtermen van het Vlaamse secundair onderwijs. Met de recente herziening van die eindtermen voor het schooljaar 2010-2011 wordt die rol van kritisch denken zelfs nog sterker benadrukt. Zo is opgenomen: “De leerlingen kunnen gegevens, handelwijzen en redeneringen ter discussie stellen aan de hand van relevante criteria, zijn bekwaam om alternatieven af te wegen en een bewuste keuze te maken, kunnen onderwerpen benaderen vanuit verschillende invalshoeken.”

De onderzoeker vindt deze vakoverschrijdende eindterm echter een te vaag en te abstract begrip. Daarom pleit hij ervoor duidelijk te omschrijven wat kritisch denken inhoudt en het bij leerlingen permanent te evalueren. Bovendien moet worden nagegaan in welke mate scholen deze eindterm realiseren.

Minister, hoe evalueert u de conclusies van deze scholenstudie? Deelt u de mening van de onderzoeker dat de vakoverschrijdende eindterm voor kritisch denken te vaag en te abstract is? Hoe staat u tegenover de suggestie van de onderzoeker om op een meer structurele basis na te gaan in welke mate de eindterm voor kritische zin wordt behaald? Uit de scholenstudie blijkt onder meer dat nog te veel scholen kritisch denken beschouwen als het terrein van aso-leerlingen. Zult u daarom in andere onderwijsvormen extra inzetten op de vakoverschrijdende eindtermen voor kritisch denken? En als laatste een pertinente vraag: zult u hierover overleg plegen met uw collega bevoegd voor media, minister Lieten?

De voorzitter: Minister Smet heeft het woord.

Minister Pascal Smet: In de uitgangspunten en in de informatiebrochure VOET @ 2010

(vakoverschrijdende eindtermen) vindt u de motivatie waarom de eindtermen in de stam, zoals de eindtermen voor kritisch denken, vrij abstract zijn geformuleerd. De bedoeling is dat alle vakoverschrijdende eindtermen in de gemeenschappelijke stam kunnen worden gecombineerd, geclusterd met de eindtermen uit de vakken, uit de zeven contexten, uit de graadgebonden vakoverschrijdende eindtermen voor leren leren, de VOET voor ICT en die voor technisch-technologische vorming. Kritisch denken moet dus in alle omstandigheden worden gestimuleerd, in alle onderwijsactiviteiten, niet alleen tijdens de instructietijd, maar ook tijdens een overleg waaraan leerlingen participeren, een interview dat ze afnemen van een of andere professional, tijdens een bedrijfsbezoek, in het werkatelier, tijdens het raadplegen van het internet, in relaties en communicatiesituaties enzovoort.

De eindtermen voor het secundair onderwijs en ook die van het basisonderwijs bevatten bovendien wel meer eindtermen die handelen over kritische zin en reflectie of die de nodige kritische zin van leerlingen vereisen. Kritisch denken komt niet alleen aan bod in de vakoverschrijdende eindtermen maar ook in eindtermen van de verschillende vakken en leergebieden. Zo moeten leerlingen in het basisonderwijs bepaalde tekstsoorten reeds op beoordelend verwerkingsniveau kunnen lezen. Maar ook in diverse andere vakken geven de eindtermen aan dat leerlingen kritisch moeten leren omgaan met diverse vormen van informatie. De scriptie van Koen De Couck, waarnaar u verwijst, moet dan ook omzichtig worden benaderd. We moeten voorzichtig zijn met een veralgemening van de gegevens.

Met het systeem van periodieke peilingen laten we als overheid jaarlijks in het leerplichtonderwijs onderzoeken in welke mate leerlingen bepaalde eindtermen beheersen. Een expliciete peiling naar die ene eindterm over kritische zin staat niet op het programma. Maar de mate waarin leerlingen kritisch kunnen reflecteren en omgaan met informatie komt wel aan bod in verschillende peilingen.

Uit de peiling naar de informatieverwerving en -verwerking in de A-stroom van de eerste graad uit 2004 weten we bijvoorbeeld wel dat leerlingen niet zo nauwkeurig omspringen met informatie en zich wel eens laten misleiden door irrelevante informatie. Dit schooljaar plannen we een herhaling van deze peiling en zullen we nagaan of we tot dezelfde conclusie komen voor deze generatie leerlingen.

Uit de peiling naar het Nederlands in het basisonderwijs bleek dat leerlingen nog moeite hebben met het beoordelend niveau en zich dus bij reclameteksten wel eens laten misleiden of niet beseffen wat de eigenlijke bedoeling is van dit soort teksten. Op 29 april zullen de onderzoekers de resultaten van de peiling naar het Nederlands in de derde graad aso, kso en tso bekendmaken. Dat is eerstdaags. Dan zult u vernemen of de leerlingen op het einde van het secundair onderwijs nog moeite hebben met het beoordelen van persuasieve en activerende teksten.

Ook uit de recente PISA-studie (Programme for International Student Assessment) leren we dat onze leerlingen het internationaal uitstekend doen voor lezen, maar dat beoordelende leestaken toch iets minder evident zijn dan leestaken die minder reflectie vergen.

Dit jaar wordt er in het basisonderwijs ook een peiling naar informatieverwerving en -verwerking georganiseerd, met inbegrip van een praktische proef rond ICT. Omdat deze eindtermen bedoeld zijn voor leerlingen uit het lager onderwijs wordt hier niet specifiek getoetst of leerlingen daarbij ook erg kritisch te werk gaan. Via deze proef willen we vooral weten of leerlingen over de nodige ICT-vaardigheden beschikken om informatie op te zoeken en te gebruiken en of ze via ICT doelmatig kunnen communiceren.

De vakoverschrijdende eindtermen zijn geformuleerd voor alle onderwijsvormen van het secundair onderwijs. Het is dus niet zo dat kritisch denken enkel voor aso-leerlingen is. Het is de opdracht van de school en de leerkrachten om de vakoverschrijdende eindtermen concreet in te vullen op basis van de kenmerken van de doelgroep.

We willen wel het statuut van de vakoverschrijdende eindtermen verder bekijken, omdat

enkel de inspanningsverplichting wordt nagegaan. Dat gebeurt met een speciaal daartoe ontwikkeld instrument. Het schooljaar 2010-2011 beschouwt de inspectie als een nulmeting voor de manier waarop scholen de evolutie maken van het oude naar het nieuwe concept achter de vakoverschrijdende eindtermen. Men gaat daarbij na of scholen hebben nagedacht, keuzes en plannen hebben gemaakt en acties hebben ondernomen om deze evolutie mogelijk te maken. We zijn van plan om naar aanleiding van de hervorming van het secundair onderwijs het onderscheid tussen vakgebonden en vakoverschrijdende eindtermen te laten vallen.

Met minister Lieten werk ik momenteel aan een meerjarenplan over mediawijsheid. Daarin zullen een gemeenschappelijke visie op mediawijsheid, beleidsdoelstellingen en acties worden opgenomen, uiteraard met aandacht voor de competenties zoals kritische zin in de omgang met digitale media.

Mevrouw Vera Celis: Minister, ik dank u voor uw heel uitgebreid antwoord. De problematiek van de webervaring is redelijk jong. Bij de vorige generatie was dat in de scholen niet aanwezig. Ik vind het heel interessant dat dat mee wordt geëvalueerd.

U zegt dat u bij de hervorming van het secundair onderwijs eventueel het verschil bij de implementatie tussen de vakgebonden en vakoverschrijdende eindtermen wilt laten vallen. Dat is ook een goede zaak. Het geheel moet worden bekeken. Eindtermen zijn er om in de verschillende vakken te bereiken. Als vakoverschrijdend niet heel concreet is, moet men de vraag durven te stellen of het interessant is.

Vroeger werd er gezegd dat de leerlingen elke zin voor kritisch denken verloren omdat ze te veel geconfronteerd werden met invulboekjes. Ze vullen woorden aan, maar maken geen zinnen meer en overdenken hun verhaal niet meer. Nu wordt hetzelfde gezegd van het webgebeuren.

Als ik mijn zoon zie klikken in gesprek met andere kinderen, flitst het voortdurend. Maar hij stelt zich nooit de vraag of het past wat het andere kind zegt. Het moet snel gaan. Voor de inhoud van wat geponeerd wordt, is er bijzonder weinig aandacht. Vroeger waren het misschien die invulboekjes, nu is dat verplaatst naar informatica. We moeten er het beste uit halen.

Ik ben heel tevreden dat u antwoordt dat het herbekeken wordt bij de hervorming van het secundair onderwijs en dat er aandacht voor moet blijven in het basisonderwijs.

De voorzitter: Het incident is gesloten.

■

Vraag om uitleg van de heer Willy Segers tot de heer Pascal Smet, Vlaams minister van Onderwijs, Jeugd, Gelijke Kansen en Brussel, over de premie voor leerkrachten in het Nederlandstalig onderwijs in Brussel
- 1776 (2010-2011)

De voorzitter: De heer Segers heeft het woord.

De heer Willy Segers: Enkele weken geleden kwam de Brusselpremie weer ter sprake. Daarom heb ik een vraag die eigenlijk aan die discussie voorafgaat. Om als leerkracht in het Brusselse onderwijs vast benoemd te kunnen worden, moet men een attest van competentie in de tweede officiële landstaal kunnen voorleggen. Daar was tot twee jaar geleden een tweetaligheidspremie aan verbonden. In 2009 werd dit afgeschaft voor leerkrachten in het Nederlandstalige onderwijs. Voor leerkrachten die hun taalexamen voor 2009 aflegden, veranderde er echter niets. Het gaat jaarlijks om ongeveer 372 euro.

Aansluitend op het debat over het capaciteitsgebrek in ons hoofdstedelijke onderwijs, raakt deze kwestie onder meer de kern van een ander tekort in het Brusselse onderwijs, namelijk het gebrek aan voldoende leerkrachten. Met dergelijke ‘onrechtvaardige’ maatregelen,

waarbij toch gedifferentieerd wordt, motiveert men een grote groep Vlaamse leerkrachten buiten Brussel niet onmiddellijk om in onze hoofdstad te komen lesgeven.

In het Vlaamse regeerakkoord staat nochtans: “Een belangrijke bedreiging is het zeer ernstige tekort aan leerkrachten dat de komende jaren zal ontstaan. De regering zal met de sector onderzoeken welke maatregelen er genomen kunnen worden om dit tekort tegen te gaan, met bijzondere aandacht voor de problematiek in Brussel.”

Daarom vonden we het jammer dat de aangekondigde Brusselpremie werd afgevoerd, hoewel daar een duidelijke budgettaire verklaring voor was. Geld is op zich is ook niet alles. Leraren haken voornamelijk af vanwege andere aspecten. Ik denk aan de gebrekkige omkadering. Daarover valt zeker in Brussel wel wat te vertelen.

Ons hoofdstedelijke Nederlandstalige onderwijs, dat bevolkt wordt door heel wat kinderen van wie de thuistaal niet het Nederlands is en bij wie de draagkracht van hun sociale omgeving veelal minder sterk is, heeft eerder nood aan kleinere klassen. Dat is een van de voorwaarden die leerkrachten stellen als ze de overstap naar Brussel willen wagen. Een kleinere klas van veertien tot zestien leerlingen geeft een leerkracht de kans om leerlingen maximaal te ondersteunen. Tevens stelt een kleinere klas zijn of haar draagkracht minder op de proef. Het pedagogische comfort dat op die manier wordt gecreëerd, is voor deze leerkrachten ongetwijfeld meer waard dan 31 euro per maand extra.

We hebben deze discussie al een paar keer gevoerd, minister. U hebt het op zich genomen om het lerarenberoep in Brussel zo aantrekkelijk mogelijk te maken. U hebt daarover ook plannen ontvouwd. We denken dat een rechtvaardig premiesysteem daarbij een logische stap is, niet de enige, maar wel een logische. In uw beleidsbrief 2010-2011 lezen we daarover: “Ik zal ook werk maken van een loopbaanplan voor leerkrachten. Ook andere steden hebben immers niet alleen te kampen met fysieke capaciteit, maar met moeilijkheden om voldoende leerkrachten aan te trekken en te houden, terwijl net de moeilijkste schoolpopulaties de beste leerkrachten nodig hebben. Brussel wordt het sluitstuk van dat plan, een sluitstuk dat in samenspraak met de Vlaamse Gemeenschapscommissie en met de leerkrachten op het terrein zal worden uitgetekend.”

Minister, beschouwt u de huidige situatie, met de differentiatie, als onrechtvaardig? Indien ja, hoe bent u van plan om dit aan te pakken? Beschouwt u deze regeling als een duidelijk nefaste factor in het aantrekken van leerkrachten voor het hoofdstedelijke onderwijs?

Wat is de stand van zaken betreffende het aangekondigde onderzoek naar welke maatregelen de regering kan treffen om het lerarentekort in Brussel aan te pakken?

Hebt u al overleg gehad met de Vlaamse Gemeenschapscommissie en met de leerkrachten op het terrein of lerarenorganisaties over de uitwerking van een loopbaanplan voor Brusselse leerkrachten? Zo ja, wat omvat dit en is er eventueel al iets beslist? Zo nee, wanneer staat dit op de agenda?

De voorzitter: Mevrouw Brusseel heeft het woord.

Mevrouw Ann Brusseel: Minister, ik deel de bekommernissen van de heer Segers. We hebben het er al over gehad. U hebt mij toen ook al gezegd dat men niet voor zo’n klein premietje in Brussel blijft of naar Brussel komt. Ergens kan ik dat wel geloven. Maar als we zeggen dat er een extra vaardigheid vereist is, moet er ook een extra compensatie tegenover staan. Een extra attest eisen met als enige compensatie het uitzicht op een benoeming, dat is een beetje dunnetjes.

Ik ben het ook eens met de heer Segers wat betreft de vraag naar kleinere klassen en een betere omkadering. Dat is het begin. Als de omkadering verbetert, zal het voor leerkrachten wat evidenter worden om hier te blijven.

In uw beleidsbrief en in het regeerakkoord worden de problemen erkend, maar ik kan me niet van de indruk ontdoen dat er tot op heden niet echt iets is ondernomen om aan die problemen

tegemoet te komen. Ik vraag me af wanneer het loopbaanplan er zal komen en wanneer er maatregelen zullen worden getroffen, ondanks de financiële moeilijkheden. Er zijn echt maatregelen nodig om hier kwalitatief onderwijs te kunnen aanbieden.

De heer Boudewijn Bouckaert: Minister, ik sluit me ook aan bij de vraag van de heer Segers. We hebben daarover al gediscussieerd, ook in de plenaire vergadering. Ik herinner me een uitspraak van u dat het geld het hier niet zal maken. Daarop heb ik toen gezegd dat je iemand die echt geen zin heeft om in Brussel te werken met geld niet over de streep haalt, maar een klein verschil kan de balans soms doen doorslaan. Daarbij is het ook een vorm van maatschappelijke erkenning om te zeggen dat een leerkracht daar toch een bijzonder moeilijke job doet, lastiger dan in pakweg een suburbane Vlaamse gemeente. Daarvoor geven we dan als publieke instantie een extra beloning. Het is meer dan het geld alleen, het is ook de maatschappelijke erkenning.

Wat zich hier voordoet, is het gevolg van de logica van de verworven rechten. Wat men heeft, moet men behouden. Ik denk niet dat de logica van de verworven rechten hier geldt. Die premie is een stimulus. Als de Vlaamse Regering vindt dat die niet nodig is of niet adequaat, moet die voor niemand gelden, ook niet voor wie het geluk heeft gehad een taalexamen af te leggen voor 2009. Dat is een perverse logica. Ofwel is de premie adequaat, nodig en helpt ze voor een betere omkadering in Brussel, en dan moet ze aan iedereen worden gegeven. Ofwel is ze niet adequaat en wordt ze aan niemand gegeven. De heer Segers wijst terecht op een situatie die voor wat wrevel zorgt bij de Vlaamse leerkrachten in Brussel.

De voorzitter: Minister Smet heeft het woord.

Minister Pascal Smet: Wat de Brusselpremie betreft, wil ik duidelijk stellen dat die enkel een virtueel bestaan geleid heeft, omdat ze de onderhandelingstafel niet overleefd heeft. Ze is met andere woorden geen enkele keer uitbetaald. Dat heeft nooit bestaan. Het was een idee dat op de onderhandelingstafel is gekomen, maar de vakbonden waren tegen. We hebben die Brusselpremie niet opgenomen met een dubbele reden. Er is de financiële kant: 3 miljoen euro. Daarnaast geloofden we niet echt in de impact van die premie. *(Opmerkingen van de heer Boudewijn Bouckaert)*

Er is een verschil tussen taalpremie en Brusselpremie. De taalpremie Frans is een ander verhaal. Die wordt impliciet niet meer toegekend. De bachelors voor het onderwijsniveau onderwijzer die vandaag afstuderen, moeten voor Frans het vereiste taalniveau halen. Het zou niet fair zijn om van deze leerkrachten te eisen een taalexamen af te leggen om een taalpremie toe te kennen terwijl zij al over de vereiste taalkennis beschikken. Een taalpremie toekennen zonder meer kan ook niet, want dat is budgettair niet haalbaar. Maar ook hier is de vraag zeer pertinent: zou deze premie echt meer leerkrachten naar Brussel brengen? Het is een retorische vraag, waarop iedereen eigenlijk het antwoord kent.

Het lerarentekort kan niet los van de hele Brusselse onderwijsproblematiek worden bekeken. U weet dat op dit moment, ook al gaat het heel moeizaam, op administratief niveau een politiek kerntakendebat wordt voorbereid, tussen de VGC en de Vlaamse Gemeenschap. We moeten dat debat afwachten.

Daarnaast loopt op dit moment het leerkrachtenloopbaandebat met de sociale partners. Uiteraard zal de problematiek van de grootsteden en Brussel in het bijzonder op de agenda staan, maar het is nog te vroeg om daarover enige inhoudelijke uitspraak te doen.

De voorzitter: De heer Segers heeft het woord.

De heer Willy Segers: Minister, de Brusselpremie is afgevoerd en tegelijk is de tweetaligheidspremie weggevallen. Maar bij mijn weten bestaat die tweetaligheidspremie toch nog in heel wat andere sectoren.

Minister Pascal Smet: Er is een verschil. Hier wordt ervan uitgegaan dat de taalpremie wordt gegeven aan mensen die Frans kennen. Nu wordt ervan uitgegaan dat je Frans moet

kennen als je afstudeert. Het behoort tot het basispakket om het diploma te behalen.

Mevrouw Ann Brusseel: Van de lerarenopleiding of de opleiding tot onderwijzer?

Minister Pascal Smet: Van allebei.

De heer Willy Segers: Het gedifferentieerde dat men verweet aan de Brusselpremie, blijft nu nog bestaan omdat mensen van voor 2009 die nog wel genieten.

Minister Pascal Smet: Het probleem in het Brusselse onderwijs is specifiek omdat er geen natuurlijke vijver is om leerkrachten aan te trekken. Dat is het grote verschil met de rest van Vlaanderen. Aangezien de werklast in Brussel veel hoger is, heeft een jonge, Limburgse leerkracht die dicht bij huis kan werken voor een gemakkelijke klas, zijn keuze snel gemaakt, tenzij hij gemotiveerd is om in een grootstedelijke omgeving te werken. Dat is de essentie van de uitdaging. En er is geen natuurlijke vijver om uit te vissen, net zoals de VUB geen natuurlijke vijver heeft om studenten uit te plukken, terwijl Gent, Leuven en Antwerpen die wel hebben.

De heer Willy Segers: Dat klopt. Ik heb de perscommentaren opgezocht naar aanleiding van het niet doorgaan van de Brusselpremie. In Brussel Deze Week zegt u zelf dat u de voorkeur geeft aan een totaalbeleid, in plaats van aan een geïsoleerde maatregel. Daar is veel voor te zeggen, omdat die problemen zich niet alleen in Brussel voordoen, wel vooral in Brussel, maar ook elders. Bovendien zijn er nog andere manieren om leerkrachten in de stad te houden, bijvoorbeeld door voor woningen te zorgen, zegt u. We zijn deze problematiek zeer genegen en hebben die ook in ons verkiezingsprogramma opgenomen, niet alleen voor leerkrachten, maar voor een hele reeks van beroepen, zoals ambtenaren.

Dit wordt inderdaad het best in totaal aangepakt. Dit is de echte Vlaamse aanwezigheid in Brussel. We hopen dat dergelijke maatregelen in de loop van deze legislatuur in gang kunnen worden gezet. We moeten nadenken of jonge mensen op die manier niet kunnen worden gemotiveerd.

Mevrouw Ann Brusseel: Minister, u had het over het kerntakendebat voor een totaalbeleid om tegemoet te komen aan de problemen die we nu hebben geciteerd, en dat het wordt voorbereid door uw administratie. We zitten daar al een tijd op te wachten. We zijn bijna aan het eind van het tweede jaar van deze legislatuur. Ik kijk uit naar de eerste bijeenkomst en de conclusies van dat eerste kerntakendebat. Het duurt allemaal vrij lang en het probleem is nijpend.

Minister Pascal Smet: Mevrouw Brusseel, u moet de open brief van de administratie van de VGC aan het VGC-college lezen. Dan zult u begrijpen waarom dat lang duurt.

De voorzitter: Het incident is gesloten.

■